

Stwórba a Pismo

**Wšitko, štož wodych ma,
nzech chwali Knjeza!**

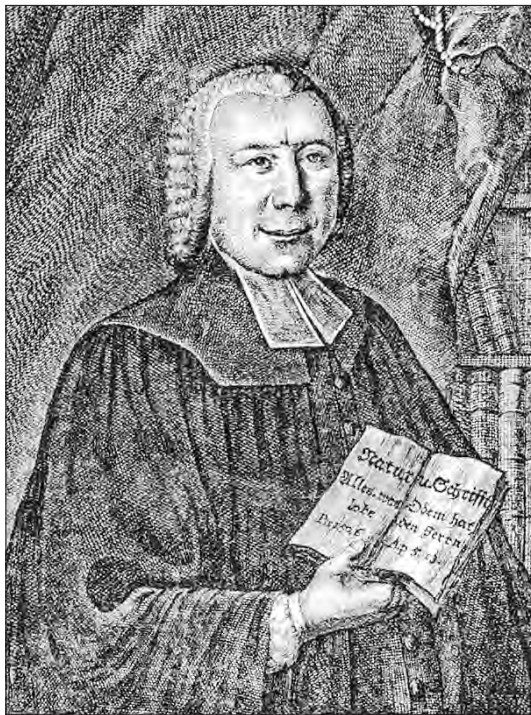
Psalm 150,6

Spominamy lětsa na 300. narodny dzeń Hadama Bohachwała Šeracha. 5. septembra 1724 bě so wón w Nosaćicach narodził. Hdyž bě 1773 w Budyšinku wumrěl, napisa jeho přećel, Mužakowski superintendent Jan Jurij Vogel, tole wažne napominanje: „Nzech serbski lud jeho mjeno nihdy njezapomni.“ Superintendent Vogel ma prawje.

Štož bě Šerach w swojim njedořim žiwjenju za Serbow napisał a skutkował, je wobdźiwanja hódne. Wjacore modlerske knihi je za nich wudał, tostu knihu z Lutherowymi předowanjami je z pomocu tamnych duchownych do serbsčiny přeložil. Serbske spěwarske je wjace króć wudał. Hdyž so w léće 1770 šulski porjad za Hornju Łužicu wobzamkny, napisa serbsku šulsku knižku, w kotrejž namakachu wučerjo a šulerjo nimale wšo, štož móžeše so tehdy w ludowych šulach wučić a wuknyć: serbske pismiki a čitanske teksty, jadro biblije a katechizm, cyrkwinske stawizny a ličenje. Samo zakłady astronomije wopisa w tutej wučbnicy, a to w dobrej serbskej řeči. Tež jako stawiznar je Šerach wustupował a z mnohimi dalšimi spisami w němskej řeči. Europsku slawu sej zdoby jako pčolar. Jako přeni wotkry, zo w kołcu přez wosebitu picu nowa matka nastanje a kak móžeš na tajke wašnje ličbu ludow powjetšić. To měješe tež wulki hospodarski wuznam, wšako bě měd tehdy nimale jeničke slódko žiwidło a wósk so trjebaše za hojenje a za swěčki. Šerach napisa wjacore wučbnicy wo wuměłstwje pčolarjenja, kotrež přeložowachu so do wšitkich wulkich europskich řečow.

Jako farar je tež wo teologiskich a moraliskich prašenjach rozmyslował, kiž jemu při zaběrje z pčolami přez mysle chodžachu. Napisa meditatiwnu knihu „Melit-

otheologia“, w kotrejž swoje duchowne spóznaće zjima. W njej namaka so portret Šeracha, jenički originalny, kotryž wobseždźimy. Šerach steji jako ewangelski duchowny před knižnej polcu a ma knihu w ruce. Na njej je w němskej řeči napisane: „Přiroda a Pismo. Wšitko, štož wodych ma, nzech chwali Knjeza. Psalm 150,6. Zje-

Hadam Bohachwał Šerach (1724–1773), serbski farar a wuznamny pčolar w Budyšinku Repro: Jan Malink

wjenje 5,13.“ W tutech słowach chowa so zjimanje wšitkich jeho rozmyslowanjow. Po tym zo bě so telko lět z pčolami zaběrał, z wašnjom jich žiwjenja a jich rjanosću, bě sej wěsty, zo je přiroda woprawdže Boža stwórba. „Móže slepe ‚bóhwěšto‘, móže zraženje monadow, móže jedna wot samo skutkowaca abo sebje samu tworjaca přiroda tajke něšto prawidlowneho a za swoje zaměry tak dospołneho stworić? Dyrbi přiroda waš Bóh być?“ Z tajkimi słowami wotpokaza ateizm tehdyšeho časa, kiž

prěješe duchownu móc při nastaću swěta. Tež hišće džensa zbudži přiroda pola wšitkich, kiž so chutnje do jeje zakonjow zanurja, spodźiwanje, kak so jedne do druhého hodži, a kak je móžno, zo je čłowjek nastał, kiž ma dar duchowneho spóznaća.

Šerach bě přeswědčeny, zo móže so slědženje w Swjatym pismje a w přirodže zwjazać. Přetož, tak wón pisaše, „tutej knize dosahatej, zo by so hrěšnik polěpšil a stworićel wostawil.“ Haj, Swjate pismo wjedže ke chwalospěwej na Boha stworićela. W mnohich psalmach namakamy mysle, kotrež wjedu wot stwórbje k stworićelju a wuchwaluja jeho skutki a mudrosć. Tež stwórba sama móže Boha chwalić, hdyž tež nje-wědomje a bjez słowow. Rańši spěw ptačkow je nimo wšeho druhého zawěše tež jich liturgija, z kotrejž Boha chwala. Wěste je tež, zo zamóže biblija hrěšnika polěpšić. Bože zakonje a jasne słowa profetow wotkryja wopačne wusměrjenje čłowjeka. Wodawanje hrěchow dóstanjemy přez Božu hnadu, kotraž je so w Jezusu Chrystusu zjewila, a to zaso zmóžni polěpšenje.

Hač pak zamóže stwórba hrěšnika polěpšić? Wona móže dobre mysle zbudzić, ale tež negatiwne. Dožiwjamy harmoniju w stwórbje, haj, ale tež, kak sylny słabeho zežerje a kak so žiwjenje zniči. W 19. a 20. lětstotku su so filozofjo a politikarjo powołali na spóznaća z biologije, hdyž su swojich přećiwnikow wobhladowali jako škódnikow a parazitow, kiž maja so wutupić. Z „Darwinskim bojom“ wo přežiwjenje wusprawnichu so wójny a zaničowanje druhich ludźi. Šerach měješe jako rozswětler snadž trochu optimistiske mysle wo čłowjeku. Wid Swjateho pisma je bóle realistiski.

To pak njepomjeńšuje hoberski žiwjenski wukon Šeracha. Nam nzech je jeho mjeno a napohlad káždeje pčolki dopomnje nje na to, zo mamy z cyłej stwórbje zjednoćeni Boha za jeho mudrosć chwalić.

Jan Malink

Wšelake džěło – sprawnje abo njesprawnje rozdźělene?

Lube džěci!

wěšće, dołho wjace nje-traje a moja sotra zastupi do šule. Na to so wona hižo jara wjeseli a ja wězo tež. Nic jenož

dokelž móžu jej potom wšo pokazać, ju jako wulka sotra do šule přewodźeć a jej samo pomhać, jeli něšto njerozumi. Ně, wjeselu so tež, dokelž mam to za chětro njefairnje, hdyž dyrbbju hižo telko šulskich nadawkow činić, mjzty m so sej wona rje-nje hrajkac móže. Druhdy sydym popožd-nju za swojim pisanskim blidom na swo-jich nadawkach a słyšu sotřiny hlós z džě-ćaceje stwy. Potom je mi čězko so konc-en-trować a bych najradšo hnydom stanya a sobu hrajkała. Někak to sprawnje njeje.

Njedawno pak so tež moja sotřička hór-šeše. Twjerdžeše, zo nchtó za nju chwile nima, dokelž mi maminka cyły čas pom-haše, plakat za šulu přihotować. Njesym scyła móhla rozumić, čehodla so wona tak hórši. Wšako sym ja to tola byla, kotraž njeje žane chwile za hrajkanej měta. Tuž móžeće sej předstajić, zo sym so chětro na swoju sotru hněwała.

Wjersk cyłeho mjerzanja pak přińdže wječor. Sym sej móhla hišće chwilkku po-hrajkac, a to samu ze sotru. Na swój prje-

dawši hněw běch hižo pozabyła. Jako pak nank praješe, zo dyrbimoj do wječerje hišće naše hrajki zrumować, běch zaso chětro hněwna. Hačrunjež sym jenož mało hrajkow wurumowała, dyrbjach tež hišće te zarumować, kiž bě moja sotra wužiwała.

Grafika: pixabay

Móžeće sej zawěšće předstajić, kak jara sym so na tajku njesprawnosć hóršiła.

Prjedy pak hač wšitcy jenož na so swa-rjachmy, je nank naju na konopej zwolał a namaj z džěćaceje biblije stawizničku předčitał. Jezus je powědał wo džěćac-erjach, kotřiž za bura džěłachu. Bur, kotre-

muž polo słušeše, bě sej někotrych džěćac-erjow přistajił. Tym, kiž tam cyły džen džěłachu, wón, kaž so słyša, wučinjenju mzdu wuplaći. Pozdžišo pak sej hišće dalšich ludźi přistaji a kusk pozdžišo hišće dalšich. Hačrunjež běchu někotři cyły džen džěłali, druzy pak jenož poł dnja a někotři jenož mało hodžin, je kóždemu džěćac-erjej jenak wjele pjenjez dał. Zrozumliwje, zo někotři z tych, kiž běchu cyły džen džěłali, mórkotachu, wšako běchu dlěje a wjace džěłali hač ci druzy. Jezus pak praji, zo je bur jedna, kaž by to Bóh tón knjez činił. Bóh njehlada na to, što kelko čini. Rozsud-nje je, zo so wšitcy na džěle wobdžěla.

Nank je k temu prajił, zo sej to tež za našu swójbu přeje. Přeco budže jedyn abo druhi kusk wjace abo mjenje činić, wažne pak je, zo so džěło w swójbe zhromadnje čini. Kóždy dyrbi swój nadawk měć a tutón po swojich mocach spjelnić: Šulerka (ja) dyrbi swoje šulske nadawki činić, staršej matej hinaše nadawki a tež moja sotra ma pomhać, kelkož zamóže.

Sym hišće chwilkku na konopeju sedžo wo tym rozmyslowała. Prjedy pak hač běch domysliła, běštaj nank a sotřička wšitke zbytnje hrajki hižo zrumowałoj a wječer na nas čakaše.

Waša Mina
Měrcin Bałcař

Z busom na cyrkwinski džen

Njedzelu, 2. junija, pojedže bus na Serbski ewangelski cyrkwinski džen w Gołkojcach w Delnjej Łužicy. Bus wotjědže z Budyšina we 8.00 hodž. wot busoweho zastanišća při Marje Marćinej cyrkwi na Tuchorskej. Nawrót do Budyšina budže nawječor ně-kak we 18.00 hodž. Jězba płaći 15 eurow na wosobu, za džěci 10 eurow.

Serbske ewangelske towarstwo

Z předsydstwa SET

Wutoru, 21. meje, wuradzowaše předsyd-stwo Serbskeho ewangelskeho towarstwa w Serbskim domje w Budyšinje. Dr. Günter Holder předstaji iniciatiwu w Rakecach za wutworjenje wosadneho wječora „Swja-tok“. Tute ma so wosebje młódšej genera-ciji wěnować a tež serbske temy zapřijeć. Nahrawanja serbskich kěrlušow za nabož-ne wusyłanja rozhłosa MDR wotměja so 25. meje w Tuchorskej cyrkwi w Budyšinje. Robert Maćij rozprawješe wo přihotach na dworowy swjedžen w Hrubjelčicach 10. awgusta. Džěłarnička serbskich Bjes-dow budže 26. oktobra w Bukecach. Lětu-ša hlowna zhromadźizna Serbskeho ewan-gelskeho towarstwa wotměje so 31. okto-bra w Njeswaćidle, hdžež bě so towarstwo před 30 lětami založilo. **Měrcin Wirth**

78. serbski ewangelski cyrkwinski džen 2. junija w Gołkojcach

„Ja wostanu w domje Knjeza wěčnje.“ (Ps 23,6)

- 10.00 hodž. swjedženske kemše (fararjej Tobias Pawoł Jachmann a dr. Stefan Reichelt) z Božim wotkazanjom a džěćacy mi kemšemi
- 12.00 hodž. wobjed
- 13.00 hodž. wosadny swjedžen:
  - Kósobuski chór a chór Delnjoserbskeho gymnazija wulět z kremserom do Cazowa
  - wosadne spěwanje a kofejpiće
  - sceniska hra a přednošk: Gołkojskaj fararjej Fryco a Tešnař džěćacy program
- 15.30 hodž. žohnowanje (farar Klaus Natho)

Rozhłosowej scelakaj MDR a RBB njedzelnje kemše live wusyłatej.

Wužadanja a dowěra

Sakski krajny biskop Tobias Bilz na generalnej wizitaciji w Hornjej Łužicy

Wot 15. do 21. apryla 2024 je biskop Ewangelsko-lutherskeje krajneje cyrkweje Sakskeje Tobias Bilz cyrkwinski wobwod Budyšin-Kamjenc wopytał. Zaměr tuteje tak mjenowaneje generalneje wizitacije bě wuměna nazhonjenjow na městnje a zdobyće žiweho začišća, kak cyrkwinski wobwod aktualne wužadanja w cyrkwi a towaršnosći zmištruje. Kak intensiwny wopyt bě, wo tym swědči 26 terminow biskopa z hlowno a čestnohamtskimi sobudźělačerjemi na najwšelakorišich městnach. Tak poby wón na kemšach w Klukšu, w ewangelskim šulskim centrumje w Husce, w hospicu „Siloah“ w Biskopicach a na twarnišću wotpaleneje cyrkweje we Wulkich Rědorjach.

Pjatk, 19. apryla, je so biskop Tobias Bilz w Serbskim domje z předsydu Domowiny Dawidom Statnikom zetkał. Na rozmołwje wobdźělchu so tež dalši zastupjerjo krajnocyrkwinskeho zarjada a cyrkwinskeho wobwoda Budyšin-Kamjenc. Wot serbskeho boka běštaj Serbski superintendent Krystof Rummel a předsyda Serbskeho ewangelskeho towarstwa Mato Krygař přitomnaj. W přijomnej atmosferje informowaše Dawid Statnik wo položenju narodnych mjeńšin w Němskej, wosebje pak wo Serbach. Wuzběhny wosebitu rólu cyrkwjow při zdźerženju serbskeje rěče a chwaleše w tutym zwisku dźěło Serbskeho ewangelskeho towarstwa, kotraž njeje člon Domowiny. Statnik rozprawješe tež wo rěčnych projektach w Delnjeje a Hornjeje Łužicy we wobłuku strukturneje změny. Přitomni

Biskop Bilz na wizitaciju zakónčacych kemšach w Budysej Michalskej cyrkwi

skedźbnichu na to, kak wažna je žiwa dwurěčnosť tež w ewangelskim wobłuku. Cyrkwinsky zastupjerjo zajimowachu so mjez druhim za poměr Domowiny k Serbskemu sejmej a za nadpady prawicarjow na młodostnych w serbskich katolskich wjeskach.

Sobotu zeńdže so wizitaciski team, kotremuž přislušachu nimo biskopa tež wyši krajny cyrkwinski rada dr. Thilo Daniel, Bu-

dyski superintendent Tilmann Popp a wosobinski referent biskopa Matthias Fischer, ze serbskimi wosadnymi. Serbski superintendent Krystof Rummel bě předsydstwo Serbskeho wosadneho zwjazka a zastupjerjow wosadow z Budyšina, Bukec, Hodźija, Poršic a Rakec na Hodźijski kantorat přeprósyl. We wotewrjenej, přecelскеj rozmołwje informowachu woni biskopa Bilza wo swojim dźěle. Lubina Malinkowa rozprawješe jako člonka Centralneho wuběrka Ekumeniskeje rady cyrkwjow wo sobudźěle w tutym wažnym gremiju. Nimo teho rozložil na naprašowanje biskopa wliw Ochranowskeje bratrowskeje wosady na Serbow. Wona skedźbni na wobšěrne serbske pismowstwo w Ochranowskej tradiciji w zaštosći a přitomnosći. Mjeztym wudawa Serbske ewangelske towarstwo hižo 25 lět w Ludowym nakładnistwje Domowina „Wšědne hesła“. Susanne Tschipke z Kumšic powědaše, zo wšědnje hesla serbsce čita a je mandželskemu do němčiny přeložuje. Wona je aktiwna kemšerka w Poršicach. Hósc z Delnjeje Łužicy Hartmut Leipner skedźbni biskopa na to, zo měli so při wutworjenju zhromadneje akademije ewangelskeje a katolskeje cyrkweje w Sakskej Serbja zapřijeć. Superintendent Rummel wobkrući, zo dźěla Hodźijska wosada derje a z mjezsobnym zrozumjenjom z tamnymi sotrowskimi wosadami hromadže. Bjesady skutkuja jako motor serbskeho žiwjenja w swojich wosadach. Wón wujasni biskopej, zo so Serbski wosadny zwjazk jako korporacija cyrkwinskeho prawa a Serbske ewangelske towarstwo w swojim skutkowanju mjez sobu wudospoľnjatej. Powšitkownje pak počezuja falowace personelne resursy serbske cyrkwinske žiwjenje. Tak njeje so dotal najebać planowaneho městna a zawěšenych financow poradziło, katecheta abo katechetku za dźěćace a młodžinske dźělo přistajić. Ewangelscy Serbja pak měli z dowěru do Božeho wjedženja do přichoda hladać, wuzběhny sup. n. w. Jan Malink.

Wopyt krajneho biskopa w Hornjeje Łužicy zakónči so njedźelu z dwurěčneje Božej službu w Michalskej cyrkwi w Budyšnje. Marka Maćijowa přednjese čitanje ze Starého zakonja serbsce a Mato Krygař próstwu. Cyrkwinski chór zanjese kěrluš „Knjezowy jandžel“ w serbskej rěči. Biskop Bilz dźakowaše so za wšitke rozmołwy a zetkanja z angažowanymi křesćanami w Hornjeje Łužicy. Wón přizna, zo dźensniše wužadanja ludži často počezuja. W předowanju wuzběhny, zo su wěra, nadźija a lubosć zakladne koordinaty našeho žiwjenja. Jako křesćenjo wěmy: Štož je widžomne, je časne; štož pak je njewidžomne, je wěčne.

Mato Krygař a Marka Maćijowa

Krajny biskop Tobias Bilz (předku srjedza) z wobdźělnikami zetkanja ze Serbami 20. apryla před Hodźijskim kantoratom

Foće: Jürgen Maćij

Serbski ewangelski kónc tydženja w Hainewaldźe

Při nimale hižo lětnim wjedrje zetka so přěni kónc tydženja po jutrach džesać serbskich swójbow a dalšich Serbow w Hainewaldźe, zo bychu zhromadnje Serbski ewangelski kónc tydženja dožiwili. Organizatorki Jadwiga Malinkowa, Lubina Malinkowa a Katja Meyerowa běchu pisany a wotměnjaty program přihotowali.

Hesło kónca tydženja bě „Přejemy pokoj wšěm ludam“. Kěrluš, kiž bě zarjadowanju mjeno spožčil, so kóždy dzeń znawa zahoriće zaspěwa. Tež dalše kěrlušy z lóni wudateje zběrki „Zernička“ zaklinčachu. Derje, zo tutón spěwnik mamy.

Po tym zo běchu w běhu pjatkownišeho popołdnja wšitcy wobdźělnicy přijěli, powita Slepjanska fararka Jadwiga Malinkowa 44 wobdźělnikow, mjez kotrymiž bě počojca džěci a młodostnych. Na wulkej zahrodźe Hainewaldskeho Eurodwora so wšitcy ze wšelakimi hrami zeznachu.

Při wječornej modlitwje rozmyslowaše so wo rozdźělu mjez měrom a pokojom. W rozmołwje wuwědomi so, zo je měř bóle wšo wobsahowace, wot wonkownych wobstejnosćow wotwisne. Na pokoj maš sam wjetši wliw, dokelž wón tež ze swójskim nastajenjom zwisuje.

Jako běchu najmjeńši hižo we tožu, wotmě so hišće „Serbski supercup“. Pod nawodom Jadwigi Malinkoweje a Kita Malinka wubědzowachu so štyri mustwa w najwšelakorišich disciplinach kaž w trochowanju, ličenju a geografiji abo při zepěrach wo hłowne myto. Tute bě šwarna škla z nic mjenje hač 313 placakami. Dobyčerjo pak je wulkomyšlnje z tamnymi džělichu.

Sobotu dopołdnja so wšitcy z temu pokoj a měř zaběrachu. Najmłódše pod nawodom Katje Meyeroweje spěwachu a jako znamjo zwjazanosće mjez ludami ze sta klockow móst natwarichu. Tutón bě na kóncu stabilny dosć, zo móžeše samo dorosćeny přez njón kročić.

Młodostni, bjez wuwzaća hólcy, přemyslowachu z Jadwigu Malinkoweje, hač so pjata kaznja łama, hdyž w kompjuterowej hrě někoho zatřěliš, mjaso jěš abo so na wojaka wukubłać daš. Rozmyslowachu tež po rozmołwje z bywšim wojakom a bywšim ciwilnu službu wukonjacym, hač bychu so z wojakom stali abo službu z brónju wotpokazali, jeli by so woborna winowatosć znawa zawjedła.

Tež dorosćeni so ze sup. Rummelom wo měřje a čěžkim puću k njemu zaběrachu a wotpowědne wurězki ze Swjateho pisma slyšachu. Při tym so tež na wójnu w Ukrainje spominaše.

Prawa wotměna po koncentrowanym džěle bě kopańcowy turněr z třomi po starobje a splahach měšanyimi mustwami. Tež duel bambinijow zbudži wulke wjesele.

Krasne wjedro wužiwaše so popołdnju k wjetšemu abo mjeńšemu pućowanju we

Pućuju po Hainewaldźe wotměchu so na pjeć stacijach njedźelniše swójbne kemše.

wokolinje, k dalšej kopańcy a zabawje na hrajkanišću. Škoda, zo runje lětsa wodowe hrajkanišće njeznateje přičiny dla wodu njeměješe.

Hižo tradicionelna kremowa hra wužaduje po wječornej modlitwje hišće raz pomjatk a koncentraciju hrajerjow. A lěto wob lěto su džěci a młodostni wječor pozdže wosebje koncentrowani. Wječor wuklinča ze spěwom, z gitaru a ze škotom.

Njedźelniše swójbne kemše wotměchu so na pjeć stacijach pućuju po Hainewaldźe. Rozmysluju wo měřje, čišnje a pokoj wjedžeše puć tež k wopomnišću za pad-

njenych dweju swětowemu wójnow. Kóždy wobdźělnik wotpožiči tam z čichej abo přednesenej próstwu kamjeń, kiž je po puću namakał.

Pod kčějacej wišninu so krótko do zakónčaceho wobjeda hišće Serbski ewangelski kónc tydženja wuhodnoći. Wšitcy běchu sej prezjedni, zo je to wjeršk w našim nabožnym lěće a zo su wobstejnosće w Hainewaldźe jara přihódne. Tak je so Eurodwór tež za kłětu kónc tydženja po jutrach zaso knihował. Štóz chce, njech sej tuž dny wot 25. do 27. apryla 2025 hižo do protyki zapisa.

Robert Maćij

Wjesola zabawa na ležownosći Eurodwora w Hainewaldźe

Foće: Serbska superintendentura

Małowjelkowska sotrownja – sakska Městnosć žonow

Dr. Jessica Bock (nalěwo) a dr. Lubina Malinkowa wotkryštej dwurěčnu taflu při Małowjelkowskej sotrowni.

Foto: Sakska rada žonow

Ćopće nalětnje stónco a pozbudźace zynki witachu sobotu, 27. apryla, něhdže 70 wopytowarjow na naměsto před Małowjelkowskej sotrownju. Z małej swjatočnosću měješe so tuta do sakskeho rjadu Městnosće žonow přiwzać.

Zastupnica Sakskeje rady žonow (Landesfrauenrat) dr. Jessica Bock z Drježdźan witaše přitomnych a předstaji rjad žónskich městnosćow. Tutón załoži sakska rada žonow w léce 2016 ze zaměrom na žony skedźbnic, kiž stawizny Sakskeje wowliwowachu, so pak w stawiznopisu husto njewobkedźbujaju. Hač do nětka su dohromady 38 taflow po cyłej Sakskej poswjećili, wob lěto so něhdže pjeć nowych taflow přidruži. Mjez druhim běchu w léce 2021 taflu za dr. Marju Grólmusec w Radworju před šulu postajili. Wustajeńca a wšelake publikacije rjad žónskich městnosćow přewodźeja.

Fararka bratrowskeje jednoty w Ochranowje dr. Jill Vogt předstaji w swojej krótkej narěči na žiwe wašnje wosebitosće sotrownje. Z přernih lět je w bratrowskej jednoće z wašnjom, zo njewudate žony a nježenjeni mužojo we wosebitych domach w duchownej zwjazanosći hromadže bydla a hospodarja. Sotry w Małym Wjelkowje wukonjachu wosebje tekstilne džěta, šijachu, džětachu cwjern a předžechu. Nimo teho wobstarachu ratarstwo, wulkokuchnju a płokarnju, w kotrejž tež za druhich płokachu. Zwjazowace bě zhromadne duchowne žiwjenje, kiž sotry w dalokej měrje same wuhotowachu.

Wosebje serbskim aspektam Małowjelkowskej sotrownje wěnowaše so dr. Lubi-

na Malinkowa w swojej serbskej narěči. Wona wuzběhny, zo běchu so spočatnje wosebje serbske sotry za twar sotrownje zasadźili, a skedźbni na to, zo je sotrownja w Małym Wjelkowje přěnja sakska Městnosć žonow, kiž njeje jednej žonje, ale zhromadnosći žonow wěnowana. „W serbskich stawiznach njeje wjele zjawnych městnosćow, na kotrymž je angažement serbskich žonow a holcow tak wuraznje widźeć a wotčitać, kaž tu w Małym Wjelkowje. Mamy džensa w Serbach sylny

feministiski hlós, kiž sej wjacje emancipacije a widźomnosće žonow přeje. Jako stawiznarka móžu džensnišim feministiskim hlósam prajic: Njejsće přeni. Generacije před wami su so serbske žony a holcy hižo za swoje potreby a zajimy zasadźili. Sotry z Hornjeje a Delnjeje Łužicy su tu w Małym Wjelkowje za sebje a wokolinu městnosć stworili, kajkaž jich potrebam a přecam wotpowědowaše. Za to su sej zwjazkarjow pytali, krošiki darili, zaměrnje, skerje začichim, džětali a z wulkej wutrajnosću městno stworili, kiž je ge-

neracijam žonow domiznu a orientaciju skićilo. Njech stej tutym serbskim sotrom, kiž so w serbskim stawiznopisu lědma jewja, tafla a naš džensniši swjatk wěnowanej.“

Po swjatočnym wotkryću tafla, na čućiwe wašnje přewodžane wot Klary Kochanec na huslach a Camilla Ballandta při klawěrje, scěhowaštej postrownje słowje. Społnomócnjena za naležnosće Serbow w Sakskej dr. Madlena Malinkec wuzběhny wuznam serbskich žonow za daledawanje rěče a sprosředkowanje identity a pokaza na to, zo so tole njeje přeco dosć česćowało. Na kóncu porěča fararka Benigna Carstens, člonka direktorija bratrowskeje jednoty. Wona pokaza na to, zo skićeše sotrownja žonam móžnosć, jim postajeny žiwjenski puć wopuścić a sej hinaše žiwjenje zwonka tehdy płaćiwych normow natwarić. Tež džensa, tak Carstens, tajke městna trjebamy.

Hižo do swjedźenskeho zarjadowanja bě towarstwo Małowjelkowska sotrownja zajimcam móžnosć skićilo, so po sotrowni rozhladować. Serbsko-kaž tež něm Skorčene wjedženje so derje přiwzaštej. Po swjedźenskim zarjadowanju přeprasy towarstwo hromadže z Dezentrale, towarstwom za zhromadne bydlenke projekty, do wile Anny. Pod nawodom architekta přemyslowachu tam zajimcy wo zhromadnym bydlenju w tutym džělu sotrownje.

Dalše zarjadowanje w rjedže sakskich Městnosćow žonow ze serbskim razom wotměje so 24. awgusta. Na tutej soboće chcedža w Dobruši taflu za Marju Simonowu, sobuzałožerku Čerwjeneho křiža w Sakskej, připrawić. **Lubina Malinkowa**

Domy sotrownje w Małym Wjelkowje

Foto: Lubina Malinkowa

Serbska přédarska konferenca 2024

Serbska přédarska konferenca zeńdze so 23. apryla w Budyšinje na Michałskej farje. Po nutnosći w cyrkwi, kotruž měješe Serbski superintendent Rummel, předstaji sup. n. w. Malink serbske stawizny a wuhotowanje cyrkwe.

Na wuradźowanju we wosadnej rumnosći přednošowaše Jan Malink wo mytiskich bytosćach Serbow a wo nabožnych aspektach, kotraž při tym hač do džensnišeho skutkuja. Sekularny swět ma žadosć za mysterijemi a potajnosćemi, štož k temu přinošuje, zo so we Łužicy rady serbske mytiske bytosće wožiwja. Krabat, Pumpot a lutki witaja džěci do šulow a pěstowarnjow, nic hižo bibliske hrona, kaž bě to něhdy z wašnjom. W rozwjeselenskim parku w Gatojcach blisko Janšojc stworichu „Haj słowjanskich bohow“ z wosom wulkimi postavami, kotraž su so w pohanskim času pječa we Łužicy česćowali. To wšak měło so z historiskeho stejišća wotpokazać, dokelž nimamy žane dopokazy wo česćenju tutych bohow pola Serbow. Połojca z nich su wumyslenki wučenyh Němcow. Komercielne aspekty tuteho hibanja su wosebje w Slepjanskej kónčinje napadne, hdžež so z pomocu milinoweho koncerne prastare duby z wotbagrowaneho Trjebinskeho Zwěrjenca ze serbskimi bajowymi postavami wupyšene znowa postaja. Na to wuwi so žiwa diskusija, wosebje wo prašenju, kak daloko zwuraznja tute postawy hišće abo hižo zaso nabožne začu-

Wobdźělnicy Serbskeje přédarskeje konferency 2024 na Michałskej farje w Budyšinje, wotlěwa: farar n. w. Kšeńka, sup. n. w. Malink, sup. Rummel, farar dr. Malink, fararka Köhlerowa, farar Haenchen, farar dr. Reichelt, farar Jordanov Foće: Michałska wosada, Trudla Malinkowa

ća ludźi. Spodźiwanje zbudži informacija, zo so haj bohow w Gatojcach jako městno za pohanske modlitwy wužiwa. Pokaza so na słowo Ernsta Jüngera, zo so wopušćene woltary wot demonow wobydla. Wšelake mjenjenja zastupowachu so při prašenju, kak daloko su zbytki staroserbskeje mytologije při nastaću noweho pohanstwa wobdźělene.

Sčěhowachu rozprawy z jednotlivych wosadow a rozpominanje přichodnych předewzaćow. Na najwjace serbskich a dwurěčnych zarjadowanjow móžeše fararka Köhlerowa z Dešna pokazać. Konferenca skónči so ze zhromadnym wobjedom. Farar Haenchen přeprasy na klětušu konferencu do Bukey.

Jan Malink

Jubilejny spis wo Gołkojskim fararju Frycu

Njedawno dóstach spis k 200. posmjertnam Jana Bjedricha Fryca (1747–1819) do rukow. W léce 2019 běchu Gołkojskeho fararja ze swjatočnosću w cyrkwi, wopomnjećom při rowje a swjedženskimaj přednoškoma na městnje jeho skutkowanja počesćili. Jubilejny material je Gołkojska wosada hišće samsne léto 2019 do spisa „Johann Friedrich Fritze, Festschrift zum

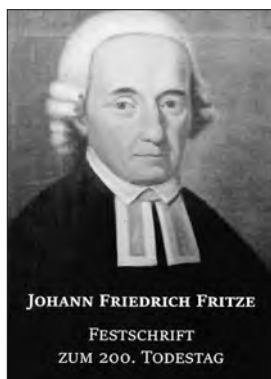

Narowny pomnik fararja Fryca

200. Todestag“ zestajila a wudała. Ze zajimom sym 84 stron wopřijacu brošurowanu knihu nětko čitała.

Spis zestaji so hłownje z dweju přinoškow. Matthias Schlegel, kotryž džěla jako sekretar za cuze řeče na Institutu za sorabistiku w Lipsku, rozprawja wo žiwjenju a skutkowanju fararja Fryca. Wopisuje tež wosud jeho narowneho pomnika, wot kotrehož steji džensa original w cyrkwi a replika na jeho rowje. Claus-Gerhard Dammann, teologa a genealoga z Gołkojc, je so hłuboko do stawiznow swójby zanurił. Z cyrkwinskih knihow je informacije wo Frycowych přjedownikach a potomnikach znosyl a je do wobšěrneho rodoštomu zestajil, w kotrymž so wjacori znači serbscy fararjo jewja. Někotre postrowy kaž tež tójšto fotow a dokumentow publikaciju wudospoňja.

Jubilejna knižka čitarjej wuwědomi, kaj-

ke hoberske džělo je farar Fryco zdokonjał. Jako přeložer Stareho zakonja je serbskemu ludje Delnjeje Łužicy Bože słowo w maćernej řeči darił. Zdobom je z tutej 1796 w čišću wuńdženej knihu wuznamnje k wuwicu delnjoserbskeho pismowstwa přinošował. Z pjenježnym mytom za swoje sprócniwe džělo njeje ličić móht. Skerje je hišće dyrbjal dołh na so wzać, kotryž čas žiwjenja njeje dowotpla-

ćić móht. Jeho woporniwe skutkowanje měješe so po starym hesle „Bohu k česći a Serbam k wužitku“.

Džak słuša Gołkojskej wosadze, jeje fararjej Klausej Nathej, awtoromaj a wšěm dalšim wobdźělenym za hódne počesćenje zaslužbneho duchowneho. Zajimcy dóstanu knižku za 5 eurow na Gołkojskej farje. Lětuši serbski cyrkwinski džěń w Gołkojcach je wěsće dobra skladnosć, sej ju wobstarać.

Trudla Malinkowa

Dr. Geratej Krawcej k 80. narodninam

„Ach, w Hodzijskej wosadze slyšiš zaso serbske zwuki?!“ Tak sym z wěstym zadziwanjom wokoło lěta 2010 mjez ewangeliskimi kaž katolskimi Serbami časćišo rěčec slyšať. Wjele lět bě mjenujcy zašo z časa, zo swjećachu w Hodzijskej wosadnej žurli hišće hdys a hdys serbske kemše. Mjeztym běchu lětdziesiątki zašli, zo serbska rěč we wosadnym žiwjenju žanu rólu wjace njehraješe. Za to zo zaklinčachu naraz zaso prawidłownje serbske sady abo štučki kěrluš a na kemšach a zo so tež bórze zaso dwójce wob lěto serbske kemše swjećachu, bě něchtó trěbny, kiž bě za to iniciatiwu přewzał. Tónle iniciator njebě něchtó druhi hač dr. Gerat Krawc z Delnjeho Wunjowa, kiž bě tehdy krótko před zastupom do wuměnka. W swojich prócowanjach njepopušći, doniž njebě serbska rěč zaso we wosadze prezentna.

Samozrozumliwje to njebě. Přetož hdyž so wón 11. junija 1944 jako srjedzne z třoch dźeći do burskeje swójby w Přezdrěnju narodži, běštaj jeho staršej serbsčinu jako wšědnú rěč na swojim statoku hižo spuščioj. Nationalsocialistiski duch njebě Serbam přecelnje zmysleny a pozdžišo so wšitcy dla nowopřichadźacych sobudźelačerjow na statoku swojeje maćeršćiny wzdachu. W Njeswačidle bu Gerat Krawc wukřceny a pozdžišo wot serbskeho superintendenta Gerharda Wirtha konfirměrowany. Dokelž dźělaše jeho nan w cyrkwiniskim předstejicerstwje sobu, je wón jako wotrosčacy cyrkwiniske žiwjenje w Njeswačanskej wosadze intensiwnje zeznať.

Wot 1950 do 1958 chodžeše we Wulkim Wjelkowje do šule. Po tym přizamkny so wot 1958 do 1960 powołanske wukublanje na ratarja na staršiskim kuble a w powołanskej šuli w Budyšinje. Jako młody muž sonješe Gerat Krawc wo tym, na swójskim statoku hospodarić. Z nanučenej kolektiwizaciji 1960 so tutón són zniči. Je-

Jubilar dr. Gerat Krawc Foto: Měrcin Krawc

ho dalše wukublanje wotmě so we Wulkowjelkowskim prodrustwje. Wot 1962 do 1965 móžeše potom fachowošulski studij w Budyšinje absolwować. Při tym wuwu so jeho sylny zajim za plahowanje howjadow, čemuž so potom wšón čas swojeho powołanskeho žiwjenja z wulkim angažementom wěnowaše. Wot 1965 do 1970 smědžeše dalokostudij ratarstwa w Lipsku přizamknyć a w lěće 1990 samo promovować. Hač do 2011 dźělaše w nawjedowacej funkciji w prodrustwje a po přewróće w ratarskej tzwr w Radworju. Hač do dzensnišeho tam poradźuju skutkuje. Wo jeho wjeselu na tutym dźele swědčeše tež jeho sylny angažement w Sakskim zwjazku plahowanja howjadow.

Nazymu 1965 zastupi Gerat Krawc do pozawnoweho chóra w Hodziuju. Z tym zezna tamnišu wosadu a tež swoju žonu Christinu Kuhnc. Na reformaciskim dnu 1970 so woženistaj, na což scěhowaše za młodeho mandželskeho přeach na statok

přichodneju staršej do Delnjeho Wunjowa. Štyri dźeći so jimaj narodžichu. Džensa smětaj so nad swojimi šěsć wnučkami wjeselić. 24 lět bě Gerat Krawc sobustaw w Hodzijskim cyrkwiniskim předstejicerstwje, při čimž je so wosebje jako kontaktna wosoba mjez wosadu a ludźimi we wsy widzał. Tež při twarskich naprawach při cyrkwi a jako člon financneho wuběrka so angažowaše.

Serbska rěč pak hraješe we wšěch tutech lětach skerje podrjadowanu rólu. Gerat Krawc bě drje trochu serbsce w šuli wuknył a potom přez wjele lět w serbskej wokolinje w Radworju dźělať. Tola hakle z přiběracej starobu zwjazanosć ze serbsčinu zaso rosćeše. Z nastupom wuměnka měješe skónčnje tež wjace chwile, zo by rěč swojeju staršej a swojich přjedownikow intensiwniše wuknył. W Hodzijskej wosadze nasta Bjesada, kotruž Gerat Krawc wot lěta 2010 nawjeduje.

We wobłuku Bjesady iniciěrowaše wjacore wjetše zarjadowanja, kaž na přikład počesceni Hodzijskeju fararjow Imiša a Křižana, za což so wobšěrnje z jeju skutkowanjom zaběraše. Zasadźuje so tež za wobchowanje charakteristiskich tradicijow wjesneho žiwjenja, štož pokaza so w lěće 2023 wosebje při wozrodženju a organizowanju Hodzijskeje kermušy ze sylnym serbskim podžělom. Wosebje dźakowna je jemu Hodzijska wosada za to, zo so 2020 za čas strukturneje reformy sakskeje krajneje cyrkwy energisce za prawe administratiwne rozrisanje zasadžowaše a wosebje w zajimje zdźerženja serbskeje rěče w Hodziuju tež rozmołwy ze sakskim krajnym biskopom wjedžeše.

Dnja 11. junija zakónči Gerat Krawc 80. žiwjenske léto. Składnostnje tuteho čestneho dnja přejemy jemu bohate Bože žohnowanje, krutu strowotu a mocy k dalšemu skutkowanju. **Krystof Rummel**

Potomnicy texaskich Serbow Łužicu wopytali

Skupina 36 potomnikow serbskich wupućowarjow do Texasa přebywaše spočatk meje w domiznje swojich přjedownikow. Mjez nimi běchu sobustawy towarstwa a předsydstwa towarstwa Texas Wendish Heritage Society w Serbinje. Duchowny nawod skupiny měješe dr. Gerald Kieschnick, bywši prezident lutherskeje cyrkwy Missouri-synody w USA, kotrehož předchadnicy běchu z Duboho pola Wukrančic wupućowali.

Po přizemjenju w Berlinje a wobhladanju stolicy dojedźechu sej wobdźělnicy do Delnjeje Łužicy, hdžež wopytachu słowjanske hrodzišćo w Radušu a město Choće-

buz. Nazajtra přizamkny so čolmikowanje w Blótach. Pjatk, 3. meje, podachu so přez Rowno, hdžež wobhladachu sej Njepilic statok, do Budyšina. Tam wočakowaše jich wjedženje po Pětrskej a Michałskej cyrkwi ze sup. n. w. Janom Malinkom, kotryž rozprawješe z dobom wo stawiznach a přitomnosći Serbow kaž tež wo situaciji cyrkwy a wosadow we Łužicy. Dalšej wjerškaj w Budyšinje běštaj wopyt Serbskeho muzeja a zhromadna wječer w hosćencu „Wjelbik“. Sobotu dojedźechu sej hosćo do wjacorych wsow we wuchodnym Budyškim kraju, z kotrychž bě něhdy wjele Serbow do Texasa wučahnylo. Mjez druhim

wobhladachu sej Delany a Bukey, ródnu a wosadnu wjes Jana Kiliana, kaž tež Kotecy, hdžež bě Kilian jako farar skutkowať a hdžež je jemu pomnik wěnowany. Tež zhromadny wobjed w korčmje w Blócanach so wšitkim spodobaše. Njedzeli běchu wopytowarjo z hosćom w starolutherskimaj wosadomaj we Wukrančicach, hdžež sobu kemše swjećachu, a w Klětnom. Z tym so wopyt we Łužicy zakónči. Póndzeli poda so skupina dale do Drježdžan a nazajtra přez Berlin zaso domoj do USA.

Wobšěrnišu rozprawu wo jězbje po wuchodnym Budyškim kraju wozjewimy w přichodnym čisle. **Trudla Malinkowa**

Žadnu serbsku agendu znova wotkryli

Kniha wobsahuje modlitwy, čitanja a liturgiju. Mjez linkami jewja so přeco zaso rukopisne zapiski z wołojnikom. „Agenda za ewangelsku krajnu cyrkej“ steji na titulnym łopjenu a zo je so 1899 w Smolerjec knihičišćerni w Budyšinje čišćała. „Tajka kniha je kaž nawod za wotběh a nutřkowny porjad Božej služby“, praji Christian Huth, farar we wosadach Łaz, Wulke Ždźary a Delni Wujězd. „Z tutej předłohu mějachu fararjo wěstu orientaciju za Božu službu. Na tehdyšej liturgiji njeje so hač do džensnišeho wjele změníło.“

125 lět po wudaću su serbsku agendu we wosadnym archiwje we Wulkich Ždźarach znova wotkryli. „Je to kulturnohistoriski poklad, drohotne swědčenje wo cyrkwinskih, wjesnych a serbskich stawiznach Wulkich Ždźarow“, praji stawiznarka dr. Lubina Malinkowa ze Serbskeho instituta w Budyšinje. Slepjanski farar Matej Handrik 1902 w Časopisu Mačicy Serbskeje wo agendze pisaše, zo je to „kniha fundamentalneje wažnosće“ za serbski lud, dokelž služi zdźerženju serbskich kemšow w hornjoserbskich wosadach Pruskeje.

Agenda wobsteji z dweju dźělow. Prěni z 229 stronami je kemšam wěnowany, w druhim wobjednawaja so na 107 stronach křćeńcy, konfirmacije, wěrowanja a pohrjebje. Zestajila je ju komisija pruskich duchownych pod nawodom Wojerowskeho superintendenta Korle Rudolfa Kuringa. Komisiji přislušachu archidiakon Ján Emanuel Dobrucký z Wojerec, kotryž hłowne dźěło wukonješe, a fararjo Matej Handrik w Slepom, Jurij Brósk w Křišowje a Korla Awgust Šořta w Parcowje.

„Serbska kniha bě trěbna, dokelž bu w léce 1895 po wšej Pruskej nowa agenda zawjedžena. Wona wo tym swědči, zo je pruska cyrkej swojej zamołwitosći za serbske wosady wotpowědowała“, praji dr. Malinkowa. „Hornjoserbski čišć plaćeše tehdy 1 400 hriwnow, štož wotpowěduje džensa něhdže 11 500 euram, a zaplaći so wot cyrkwinskeje wyšnosće w Berlinje.

Dr. Lubina Malinkowa wróci dwudźělnu serbsku agendu z léta 1899 do wosadneho archiwu we Wulkich Ždźarach, hdžež přijimujetaj ju farar Christian Huth z Łaza (nalěwo) a serbski wosadny Günter Wjenk z Drěwcow.

Foto: Andreas Kirschke

Naklad njebě přewulki, dokelž hodžeše so serbska kniha jenož we wosadach pruskeje Hornjeje Łužicy wužiwać, potajkim wosebje we Wojerowskich, Mužakowskich a Nišćanskich stronach. „Kelko eksemplarov je so do džensnišeho zdźeržalo, njeje znate.

Pytanje za knihu započa so w awgusće 2023, jako so stawiznar dr. Darius Petkønas z uniwersity w Klaipeda na Serbski institut w Budyšinje wobroći. Ani w Serbskej centralnej bibliotece ani druhdže ju njenamachu. W Slepom na přikład bě so wosadny archiw kónc wójny zničič. Na zbožo na deńdže so poki w Serbskim instituće, hdžež bě něchtó do eksemplara Wjacławoweje bibliografije z ruku připsať, zo

su knihu w 1970tych lětach wotfotografowali. Zmóžniť bě to Kurt Zyguš, kotryž bě wot 1933 do 1967 farar we Wulkich Ždźarach. Bě to kubłany čłowjek, kiž so za serbsku řeč zajimowaše. Wón přewostaji agendu za wotfotografowanje Serbskemu institutej, zwotkež ju potom zaso do Wulkich Ždźarow wróćichu. Tu nětk dr. Malinkowa čišćany eksemplar znova wuslědži.

Mjeztym je žadna agenda wot Sakskeje krajneje a uniwersitneje biblioteki SLUB w Drježdžanach digitalizowana a wot kónca měrca na portalu „sachsen.digital“ online přistupna. Zwjazkaj čišćaneje knihi stej so zaso do farskeho archiwu we Wulkich Ždźarach wróćitoj. **Andreas Kirschke** z němčiny T.M.

W Přiwćicach swjaty křiž poswjećili

Wot meje 2021 dźěła Budyšan Lucian Kaulfürst jako motiwator za serbsku řeč a kulturu w Malešecach a wokoliny. Za swoje dźěło je so jemu poradziło, na něhdym knježim dworje w Přiwćicach namakać rjany domicil ze swojskim běrowom a dalšej wjetšej rumnosću, kotraž hodži so na přikład za řečne kursy wužiwać. Jako so wuznawacemu křesćanej bě jemu wažne, zo so w tutym małym centrumje za serbsku řeč tež derje widžomy křiž při-

prawi. Jako wuměłču za zhotowjenje tajkeho křiža móžeše swoju koleginiu Marju Šořčić z Konjec zdobyć. Ze wšelakich barbojtych škleńčanych kruchow, kotrež so na keramiskej podložce při wysokich temperaturach do so zeškrěchu, nastaja atraktiwna wuměłska twórbja.

Z nutrnosću a małym swjedženjom pod hołym njebjom před běrowom bu tutón křiž pjatk, 3. meje, swojemu postajenju přepodaty a požohnowany. Jako katolski

křesćan, kiž dźěła w ewangelskej wokolinje, bě Lucianej Kaulfürstěj samozrozumliwe, zo měješe poswjećenska nutrnosć ekumeniskeho razu być. Za to přeprasy sej do Přiwćic Bačońskeho fararja Gerata Wornarja a serbskeho superintendenta Krystofa Rummela z Hodžija, kotrajž zhromadnje mału swjatočnosć duchownje wuhotowaštaj. Wječor wuklinča ze serbskeje bjesadu.

Krystof Rummel

Zetkani w Turjeju a Gubinjje z wosebitym hosćom

Kaž wot 1996 kóždy lěto swjatkownu pón-
dželu popołdnu, přeprošachu lětsa 20. me-
je na namšu do Turjeja pola Picnja. Mała
cyrkej přitula so pahórce niže pohrjebni-
šća srjedz wsy, je pak z hłowneje dróhi lěd-
ma widjeć. Ale hórka je bjezdweła wuznam-
na, wšako je wsy spožčiła mjeno „Turjej“
(ně. Tauer) a nic kaž w mjenowědných kni-
hach steji, zwěrjo „tur“ (Auerohse). Dyr-
biš so prosće sam podać na městnosć, zo
by tole spóznať.

41 kemšerjow naličich, štož leži tróšku
nad přerězkom swjatkownych namšow za-
štych lět. Lektor dr. Hartmut Leipner mě-
ješe liturgiju a předowanje. Serbske pře-
dowanje je w němскеj rěči wučišćať za
kemšerjow, kotřiž dosć derje serbsce nje-
rozumja, štož pak běchu jenož někotři. Na
pišćelach hraješe Tobias Kahl. Frank Ma-
tijašk z Choćebuza a Ernst Mucha z Tu-
rjeja čitaštaj teksty.

Mjez kemšerjami bě prof. dr. Barbara
Städtler-Mach z Nürnberga, fararka, wot
lěta 1996 profesorka a wot 2014 prezi-
dentka Ewangelskeje wysokeje šule w
Nürnbergu a wot lěta 2022 wuměnkarka.
Wona je awtorka trojorěčneje knihi „Ze
žišimi se módlíš. Mit Kindern beten. Mo-
dlitwy dla dzieci“, kotruž je Spěchowanske
towarstwo za serbsku rěč w cyrkwi loni
wudało (hlej PB 12/2023). Rěčnje nadarje-
na teologowka zamó serbske kěrluše,
kotrychž melodie jej wězo cuze njeběchu,
sobu spěwać. Tež na spěwanju ludowych
pěsnjow při kofeju po namši so wona wob-
džěli. Namša a wjesele spěwaca serbska
zhromadnosć běštej za nju njewšědne do-
žiwjenje. Před lětami bě wona raz Budyšin
wopytała, ale nihdže njebě serbsćinu na

**Po swjatkownišej namši w Turjeju předstaji
fararka prof. Barbara Städtler-Mach
z Nürnberga swoju trojorěčnu knihu džě-
cnych modlitwow.** Foto: Werner Měškank

dróhach słyšať. Ze žiweje serbskej rěču
překwapichu ju nětk Delnjoserbja w Tu-
rjeju, kotřiž ju tež ze swojej přecelnosću
a hospodliwosću hnujachu. Předsyda to-
warstwa dr. Leipner předstaji ju kemše-
rjam jako knižnu awtorku, na což měješe
wona na wšelake prašenja wotmołwić.
Wuraznje pokaza na to, zo ma modlitwa
za džěci w maćernej resp. nanowej rěči
wosebity wuznam. Na próstwu přitom-
nych přednjese k swjatkam so hodžacu

modlitwu. Wothlós bě njewočakowano
wulki. Dr. Leipner dyrbbeše samo do awta
po dalši kašćik hić, zo bychu wšitcy zajim-
cy knihu dóstać móhli. Mnozy dachu sej ju
wot awtorki signować.

Jako so kemšerjo na dompuć podachu,
jědžeše knjeni Städtler-Mach na dalši ter-
min w njedalokim pólskim Gubinjje. Tam
čakachu farar Bogdan Tomaszewski, jeho
88lětny nan a załožer Gubinskeje swjat-
kowneje wosady Jan Tomaszewski kaž tež
swójbni a wosadni, mjez nimi wjele džěci,
na nju. W přecelnej ekumeniskej atmosfe-
rje so profesorka dvě hodžiny z nimi roz-
mołwješe. Džěše wo nastaće modlitwow
a knihi, ale tež wo rozdžěle mjez ewangel-
skej, swjatkownej a katolskej cyrkwu. Jan
Tomaszewski podšmórny, kak wažnej stej
wšědne čitanje Božeho słowa a modlenje
z džěćimi. Džěci, tak rjekny, so hinak modla
hać dorosćeni, bóle z wutroby a kaž w roz-
mołwje z přecelom. Profesorka doda, zo
běchu jej wnučki pomhali při spisaniu ně-
kotrych modlitwow. Farar Tomaszewski so
wjeseleše, zo su teksty w knize bliske k ži-
wjenju. Tež rěč je jednora a lochce zrozum-
liwa. Chwaliťo je so tež swobodne městno
na kóncu knihi, kotrež je za swójske zapiski
předwidžane. Džesaćo sej knihu na měst-
nje wuprosychu. Awtorka so wjeseleše, zo
bu jeje kniha derje přiwzata.

Na zetkanju w pólskim Gubinjje wobdžě-
li so z ewangelskeje wosady w němskim
Gubinjje Gottfried Hain, kotryž chce knihu
w swojej wosadze předstajić. Němskej
awtorce poboku bě dr. Justyna Michniuk,
kotraž bě modlitwy do pólsćiny přeložiła
a předstajenje knihi w Gubinjje přihoto-
wała a přewodžala. **Werner Měškank**

Foto: Andreas Kirschke

Na wołtarju

w Božim domje rozkčěwaja
róžički w kěrlušach
posměwk maja w kěluškach
za čłowjeka wot čłowjeka
kwěćele w krótkej pyše
zhromadnje dychaja
młoduške stwjelca zelene
bujne kćenja pisane
łopješka so tulace
čišna swětła a čěmnoty
młodosć a zachodnosć
rańše zerja a wječorne
we wotměnje stwórbja
je špihel čłowjeka

Měrana Cušcyna

Posledni serbscy fararjo w serbskich wosadach sakskeje krajneje cyrkwyje (21)

Gerhard Wirth w Njeswaćidle (hač do 1976)

Gerhard Wirth narodži so 26. junija 1911 jako pjate a poslednje dźěčo do serbskeje burskeje swójby w Stróži pola Rakec. Po ludowej šuli w ródnej wsy wopyta Krajnostawsku wyšu šulu w Budyšinje. W léće 1926 předa Wirtheč swójba swój statok w Stróži a přesydli so na kubto do Cokowa, hdžež tworješe přez lětdzesatki žro serbskeho dźěla Hušćanskeje wosady.

Po maturje 1931 studowaše Gerhard Wirth teologiju w Berlinje, Lipsku a Tübingenje. Přidatnje wobdželi so kóždy lěto w semesterskich prózdninach na Serbskim homiletiskim seminarje pola fararja Zarjenka w Chwaćicach, zo by so na skutkowanje w serbskej wosadze přihotował.

Wot młodych lět bě Gerhard Wirth aktiwny w serbskich zjednoćenstwach, na wyšej šuli w towarstwje Swoboda, w Lipsku w studentskim towarstwje Arnošt Muka a wot spočatka 1930tych lět w Maćicy Serbskeje.

Swoje zastojnstwo nastupi Gerhard Wirth 1935 jako wikar w Budyšinju. Wotpokazuju němsko-křesćanske wusměrjenje sakskeho cyrkwinskeho wjednistwa zložil 1937 swój druhy teologiski eksamen w Mníchowje. Začichim bu 1938 wot fararja Wuznawarskeje cyrkwy Franki w Šerachowje ordiněrowany.

Tři měsacy do wudyrjenja Druheje swětoweje wójny so Gerhard Wirth woženi ze Serbowku Hilžbjetu Křižanec, kublerskej džowku z Trělan pola Budyšina. Z mandželstwa wuńdže šěsć dźěći, z kotrychž jedyn synk zahe zemrě.

Kónc awgusta 1939 zwolachu Gerharda Wirtha do wójnskeho 1940/41 slušeše k tym štyrjom serbskim ewangelskim fararjam, kiž dyrbjachu Łužicu wopušćić. Nimo njeho potrjechi wupokazanje tež fararjow Kaplerja w Budyšinje, Mjerwu w Bukecach a Lazarja w Minakale. Wirtha přesadźichu do Turchaua za Nysu, pozdžišo do Drježdžan. Wobě zastojnstwje pak wón ženje njenastupi.

Po nawróće z wójnskeje jatby w februaru 1946 skutkowaše nachwilnje jako druhy farar při Michałskej cyrkwi w Budyšinje. W juliju 1947 sta so z fararjom w Njeswaćidle. Tu čakachu njelochke nadawki na njeho. Cyrkej, fara a šula běchu zničene a wosada měješe čežke lěta za sobu. Wšako bě tu dotalny duchowny, serbski wyši farar Jan Kapler, w nacionalsocialistiskim duchu skutkował.

Wirtheč swójba začahny do diakonata, wupalena fara wosta rozwalina. Cyrkej so w lětach wot 1947 do 1951 znowa natwaril. Při tym farar na to džiwaše, zo dósta nutřkowne wuhotowanje z tójšto napisami přezcytnje dwurěčny němsko-serbski raz. W hrubje dotwarjenej cyrkwi wotmě so

1949 swjedzenske zapokazanje Bukečanskeho fararja Gustawa Mjerwy do nowowutworjeneho zastojnstwa serbskeho superintendenta.

W Njeswaćidle swjećeše Gerhard Wirth hač do lěta 1963 kóždu njedzelu serbske a němske kemše. Wot 1963 do 1976 wotměwaše serbske kemše hišće dwójce wobměsac. Trójce za jeho zastojnski čas (1949, 1968 a 1976) bě Njeswaćidlo hosćiciel Serbskeho ewangelskeho cyrkwinskeho dnja.

Gerhard Wirth (1911–2000) jako farar w Njeswaćidle w léće 1953

Foto: archiw PB

Jako so wudawanje serbskeju nabožneju časopisow zaso dowoli, měješe Gerhard Wirth wot decembra 1950 redakciju měsacnika Pomhaj Bóh na starosci. Člon Zwjazkoweho předsydstwa Domowiny bě hač do 1954, hdyž z politiskich přičin tele zastojnstwo zhubi. Džělaše sobu na nowym wudaću spěwarskich (1955) a na „Scěnju po swjatym Mateju“ (1960).

Po smjerći sup. Mjerwy 1958 sta so farar Wirth ze serbskim superintendentom a přewza z tym nawodnistwo ewangelskich Serbow w Sakskej. Po 22 lětach přestawki wožiwi wot 1958 do 1960 Serbski homiletiski seminar, kotryž so pod jeho nawodom na Njeswaćanskej farje wotmě. Zdobom bě zastupjer Serbow w sakskej synodze a nawoda konwenta serbskich duchownych. Po smjerći tamnišeho fararja Wićežka 1956 jězdžeše něhdže hač do 1970 jónu wobměsac do Wóslinka swječić serbske kemše.

Jako wosadny farar w Njeswaćidle rozžohnowaše so Gerhard Wirth kónc junija

1976 na wuměnk. Serbsku superintenduru a redakciju Pomhaj Bóh wobchowa hišće dalše tři lěta hač do 1979. Jako wuměnkar załoži nowej, woblubowanej tradiciji: Wot 1977 přeprašowaše kóždy lěto na jězby Serbskeho busa a wot 1978 na Serbske tydženje w słowjanskim wukraju. W mnohich wosadach swjećeše dale serbske kemše, pozdžišo wuhotowaše sobu nabožne wusylanja serbskeho rozhtosa.

Po přewróće stupi wuměnkar hišće raz do šěršeje zjawnosće. 1990/91 wožiwi so

bu Maćicu Serbsku, sta so z jeje přěnim předsydu a bu za jeje čestneho sobustawa pomjenowany. Jako wuběrny znajer serbskeje rěče a wjesneho žiwjenja wozjewi mnoho kulturnostawizniskich přinoškow, recensijow, jězbných rozprawow a rěčnych studijow. Po wjelelětnym džěle wuda 1997 kompendij „Přišłowa a přišłowne hrónčka a wusłowa Hornjołužiskich Serbow“ (1997). Do teho bě hižo wjacore hesła wo wosobinach ewangelskich Serbow přinošował do „Serbskeho biografiskeho słownika“ (1970) a do „Noweho biografiski słownika“ (1984).

Wuměnkarske lěta přežiwi zhromadnje z mandželskej a swójbu najmłódšeho syna na ródny kuble mandželskeje w Trělanach (džensa: „Strehlaer Hof“, Čornobóska 12). Tu zemrě na swjedzenju Tróch kralow, 6. januara 2000. Swój posledni wotpočink namaka w Křižanec/Wirtheč swójbnym rownišću na Michałskim pohřebnišću w Budyšinje.

Trudla Malinkowa

Přednošk: Bukečanska wosada w njeměrje?

Wo wjesny muzej w Bukecach stara so kulturnohistoriske towarstwo „Stary Fryc“. Je z rjanej tradiciji, zo poskići w léčnym času kóždy přenju njedzela měsaca popołdnu stawizniski přednošk. Za přenje létušej zarjadowanje 5. meje běchu dr. Lubinu Malinkowu z temu „Pobožni, předarjo a profeca“ wo nabožnych njeměrach w Bukečanskej wosadze we 18. a 19. lětstotku dobyli.

Tema přednoška mje překwapi, přetož w mojich předstawach běše wosadne žiwjenje w Bukecach před wjace hač sto lětami někak „w porjaku“. Při tym na to pomyslich, zo je sej wosada w druhej połojcy 19. lětstotka „dla mócného spěwanja na serbskich Božich službach“ nowe byrgle kupiła. Z powědanja znaju njedzelske napominanje mojeje Čornjowskeje wowki swojim swójbny: „Kemši woteńće sčasom, zo njebyšće stejec dyrbjeli!“ Nimo teho bě Bukečanski farar Michał Mjeń 1838 pisał, zo w prašenjach wěry „nam ani do mysłow přišlo njeje, před nowotarstwom našeho časa wo šerokosć porsta cofnyć“. Tak běch měnjenja, zo měješe tema za Bukecy mało wuznama.

Njehladajo na to so z mandželskej rozsudžichmoj, sej na přednošk dr. Malinkoweje dóńc. Před tym poskićeše so při rjanym wjedrje na zahrodze muzeja kofej a tykanc. Nahladneje ličby serbskich hosći dla so při tym tež serbsce bjesadowaše. We wutwarjenej bróžni zhromadzi so po-

Dr. Lubina Malinkowa přednošowaše w Bukecach.

Foto: Arnd Zoba

tom na polsta připoslušarjow, kiž lědma městna namaka.

Referentka wuwědomi připoslušarjam, zo bě nastaće skupinow wěriwych, kiž zwonka cyrkwy swoju nabožinu pěstowachu, hłownje wot Ochranowa wowliwowane. Založena w léce 1722 pričahowaše bratrowska wosada nimo eksulantow z Českeje tež křesćanow z cyłje Němskeje, kiž chcychu tu w swobodze po swojej wěrje žiwi być. Přez hłuboku pobožnosť, jednore žiwjenje a zwjazowacu zhromadnosť bě Ochranow jara wobľubowany. Tež

w bliskich serbskich wosadach wutworichu so skupiny, kiž so z nabožinu zaběrachu. Nastawaše njemalo skupinow „pobožnych bratrow“, kiž zhromadnje bibliju čitachu, wułożowachu a předowachu. Njedzelnišu Božu službu w cyrkwi wotpokazowachu a zdžela samo jako škódnu wobľadowachu. Z tajkimi nabožnje zbudženymi lajkami w swojich wosadach mějachu fararjo swoju lubu nuzu. Pomoc pytajo so druhdy samo na swětnu wyšnosť wobročachu. Tež wopačni profeca so jewjach a wěščachu bliski kónc swěta.

Při wuwjedženjach referentki přińdže mi do mysłow, zo měješe Měrcin Nowak-Njechorński jako džěco njerjane dožiwjenja, dokelž wotroscje w swójbje „štundarjow“, kiž do cyrkwy njechodžachu. A wot wuja mojeje maćerje z Nosaćic wěm, zo je wón ze swójbny a susodami njedzela popołdnu bibliju čitajo so z dopołdnišim předowanjom fararja zaběrał a za tym pytał, hač njemóže fararjej někajki zmylk při wukładowanju Swjateho pisma wumjetować. To drje běchu počinki, kiž běchu wot „pobožnych bratrow“ zwostali a žiwjenje we wsach a w swójbach w dalšich generacijach wowliwowachu.

Kóždy připoslušar ma wěscje swoje wosobinske dopomnjenki a stejíšćo. Wšitcy pak so na kóncu z přikleskom dr. Lubinje Malinkowej džakowachu za přednošk wo temje, kotrejž so hewak mało kedźbnosće wěnuje.

Arnd Zoba

Stajenje a mjetanje meje w Bukecach

W zhromadnym džěle Bukečanskeje Bjesady, tamnišeho kulturu spěchowaceho towarstwa a gmejnskeho zarjada su po wjelelětněj přestawce lětsa w Bukecach zaso meju stajeli a mjetali. Přenje planowanja so hižo loni zahajichu. Lětsa w aprylu wotmě so za nazwučowanje wotpowědnych rejom mały rejomanski seminar za drastowu skupinu. Na třoch wječorach su potom 25 metrow dołhu ranku a wěnc za meju wili. Džěru za nju wuryl je předsyda Bukečanskeje Bjesady a Serbskeho ewangelskeho towarstwa Mato Krygař z Wuježka na wjesnym parkowanišću blisko B6. Hłowne džěto při stajenju meje mějachu sobudžětaćerjo gmejny. Přenju nóc su Mato Krygař, Domaš Žur, farar Thomas Haenchen ze swójb a někotři družu meju strážowali.

Na mjetanje meje, sobotu 11. meje, so syła serbskich a němskich přihladowarjow w Bukecach zhromadzi. Započatk so trochu dlješe, dokelž dyrbjěše so najprjedy na parkowanišću stejace awto wotwjezć. Meja padny potom tež z pomocu fararja

Při mejemjetanju na wjesnym parkowanišću sej Bukečanska drastowa skupina hromadže z hosćimi zarejowa.

Foto: Jurij Helgest

Haenchena a wjesjanosty Thomasa Meltki. Wosadni dujerjo a drastowa skupina poskićichu kulturny program. Tež za čelne derjeměče bě postarane. W „Bukečanskej hospodze“ přizamkny so hudźbna zabawa

za swójbje. Wjesjanosta připowědži, zo chcedža při létušim wobnowjenju parkowanišća hnydom tež trajnu připrawu za zakótwjenje meje natwarć.

Trudla Malinkowa

Powěsće

Choćebuz. Ze swjatočnym zarjadowanjom wotewrě so štwórtk, 25. apryla, w klubowni Serbskeho domu w Choćebuzu wustajeńca skladnostnje 30lětneho jubileja Towarstwa za spěchowanje serbskeje rěče w cyrkwi. K wotewrjenju swjećeše fararka Katharina Köhlerowa z něhdže 40 wopytowarjami nutrnosť, wyši konsistorialny rada dr. Clemens Bethge přednjese zbožopřeca cyrkwinskeho wjednistwa EKBO a Christina Kliemowa rysowaše w přednošku historiski přehlad wo nastaću a wuwučić cyrkwinskeho towarstwa. Wustajeńca je hišće hač do 27. julija přistupna.

Choćebuz. Něhdže 20 wopytowarjow wobdźěli so na studijnym dnju „Ludowěda z wočemi serbskich fararjow“, kotryž wuhotowa šula za delnjoserbsku rěč a kulturu 26. apryla w klubowni Serbskeho domu w Choćebuzu. Dr. Hartmut Leipner přednošowaše wo Albinje Mollera, sup. n. w. Jan Malink wo Hadamje Bohuchwale Šerachu a Christina Kliemowa wo Bogumile Šwjeti. Kóždemu přednoškej přizamkny so žiwa diskusija.

Bukowc. Njedzela popołdnu, 28. apryla, postajichu w Bukowcu (Bocka) před wjaceswójbnym domom swjaty kříž. Inicijator postajenja bě molerski mišter Lars Strobel, ewangelski wosadny z Porchowa, kotrehož běchu přeceljo z katolskich Serbow poradźowali a podpěrowali. Nutrnosť z požohowanjom kříža swjećeše sup. Krystof Rummel w Hodžiju. Něhdže 120 wosobow, nimo ewangelskich wosadnych tójšto katolskich Serbow, so wobdźěli.

Malešecy. Hromadže ze serbskim muskim chórom Delany wuhotowa hudźbna trójka swójby Grafec-Trittmacherec njedzela, 5. meje, nalětni koncert w Malešanskej cyrkwi. Připowědženy program chowancow

Witaj-pěstowarnje z Malešec nažel wupadny. Na zbožo móžeše swójbna trójka krótkodobnje zaskočić a spodobny program z klawěrom a dwójimi huslemi poskičić. Po tym zanjese muski chór rjad serbskich, němskich a słowjanskich ludowych spěwow.

Mały Wjelkow. W jědzerni tudyšeje sotronnje měješe njedzela, 5. meje, performatiwna dźiwadłowa hra wo serbsko-němskim poměrje „Naš kraj – Unser Land“ swoju premjeru. Scenarij bě wosom lajskich hrajerkow a hrajerjow na zakładze swójskich nazhonjenjow kaž tež zapiskow sledźerjow w dwulětnim dźele samych spisaw. Premjeru w Małym Wjelkowje scěhowaše něhdže polsta wopytowarjow. Předwidžane su dalše předstajenja druhdže we Łužicy, předewšěm w cyrkwjach a we wosadnych žurlach.

Malešecy. Na Bože spěće, 9. meje, swjećeše wulkowosada „Při Lubaće“ zhromadne kemše před Malešanskim hrodom. Kěrluše a liturgija spěwachu so w serbskej a němskej rěči. Čitanje měješe predikant Jens Winkler we woběmaj rěčomaj. W předowanju wuzběhny sup. n. w. Jan Malink, zo Jezusej njeidźeše wo politiske rjadowanje swětnych naležnosćow, ale wo Bože kralestwo. Jezus pokaza na Swjateho Duha, kotryž přińdže z Božim słowom do wutrobow wěriwych. 130 kemšerjow dari nahladny džakny wopor za misionstwo.

Huska. W žónskim kruhu Hušćanskeje wosady přednošowaše sup. n. w. Jan Malink 16. meje wo Budyšinskim fararju Hadamje Bohuchwałje Šerachu, kotrehož 300. narodniny lětsa wopominamy. Wulki začič mjez wobdźělnicami zawostaji, kelko bě duchowny, kiž njeje so ani svojich 50. narodnin dočakał, za serbski lud a za wědomosć pćoľarjenja nadźělať.

Slepo. Swjatkownu njedzela swječachu w Slepjanskej cyrkwi konfirmaciju. Mjez štyrjomi konfirmandami bě gymnazijst Kito Malink, kotryž chodźi na Serbski gymnazij w Budyšinje. W čitanjach a modlitwach, spěwanju a předowanju mějachu swjedzenske kemše nahladny serbski podžěl. Dwurěčnje zanjese cyrkwinski chór kěrluš „Knjezowy jandžel“. Z kwěćelom džakowachu so konfirmandža fararce Jadwize Malinkowej za duchowny přewod w minjenych lětach.

Dary

W měrcu je so dariło za Pomhaj Bóh dwójce 20 eurow a 5 eurow. W aprylu je so dariło za Serbske ewangelske towarstwo 100 eurow, 20 eurow a 17 eurow a za Pomhaj Bóh dwójce 100 eurow, 85 eurow, 35 eurow a 27 eurow. Bóh žohnuj dary a darićelow.

Spominamy

Před 150 lětami, 14. junija 1874, narodźi so literarny a kulturny stawiznar **Ota Wićaz** jako syn wučerja w Chwaćicach. Wón wopyta gymnazij w Budyšinje a studowaše teologiju, filozofiju, germanistiku a slawistiku w Lipsku. Jako student bohosłowstwa wobdźěli so wospjet na serbskim homiletiskim seminarje pola fararja Imiša w Hodžiju. Basniske dopomjenki na tutón njezapomnity čas wuda k svojim šěsćdžesaćinam 1934 w zběrce „Hodžijske idyle“. Wot 1903 skutkowaše jako wučer na tehdy nowozaloženym wučerskim seminarje w Stollbergu, kotryž bu po Přenjej swětowej wójnje na Němsku wyšu šulu přeměňeny a w kotrymž je džensa gymnazij zaměstnjeny. Tu pomjenowachu jeho 1914 na profesora a 1922 na studijnego direktora. Nimo svojich powołanskich winowatosćow džělaše přewšo plódnje za Serbow jako literarny a kulturny stawiznar, redaktor, basnik a spisowacel. 1936 dočasnje na wuměnk pósłany, bě po wójnje hač do 1949 znowa w šulskej službje. Wón zemřě 1952 w Stollbergu a bu na měšćanskim pohřebnišću pochowany. W Chwaćicach a w Stollbergu dopominataj na njeho pomnikaj. T.M.

Přeprošujemy

- 02.06. 1. njedzela po Swjatej Trojicy**
10.00 swjedzenske kemše z Božim wotkazanjem w Gołkojcach, po tym program 78. serbskeho ewangelskeho cyrkwinskeho dnja
- 07.–09.06. pjatk do njedzele**
Pódzajtšnoeuropske dny zmakeńa kšesćijanow w Frankobrože nad Wódru
- 07.06. pjatk**
16.00 Serbska namša w cerkwi swj. Jura we Frankobrože nad Wódru (faračka Köhlerowa)
- 16.06. 3. njedzela po Swjatej Trojicy**
12.00 nutrnosť w serbskim rozhtosu (sup. n. w. Malink)
- 27.06. štwórtk**
18.30 Bjesada na farje w Bukecach
- 30.06. 5. njedzela po Swjatej Trojicy**
12.00 nutrnosť w serbskim rozhtosu (sup. Rummel)
- 13.00 Serbsko-nimska namša k Jańskemu rejtowanju w Kózlem (faračka Schlüter, lektor Leipner)
- W juliju wusyła so ewangelske Nabožne słowo k dnjej w serbskim rozhtosu.*
- 07.07. 6. njedzela po Swjatej Trojicy**
10.15 kemše z Božim wotkazanjem w Budyšinje w Michałskej cyrkwi (sup. n. w. Malink)

Pomhaj Bóh
časopis ewangelskich Serbow
ISSN 0032-4132

Wudawaćelej: Serbski wosadny zwjazk, Farski puć/Pfarrweg 6, 02633 Hodžij/Göda; Serbske ewangelske towarstwo z.t., Priwatny puć/Privateweg 21, 02625 Budyšin/Bautzen

Zamolwita redaktorka: Trudla Malinkowa, Goethowa/Goethestraße 40, 02625 Budyšin/Bautzen (tel./fax: 03591 600711, e-mail: PomhajBoh@gmx.de)

Čiśc: Lessingowa čišćernja, Kamjenc

Vertriebskennzeichen: 2 B 13145 E

Zhotowjenje a rozšěrjenje: Ludowe nakładnistwo Domowina, Tuchmacherstr. 27, 02625

Abonement a dary: Serbske ewangelske towarstwo, Kreissparkasse Bautzen

IBAN: DE03 8555 0000 1000 0831 67

BIC: SOLADES1BAT

Pomhaj Bóh spěchuje so wot Załožby za serbski lud, kotraž dóstawa lětnje přiřažki z dawkowych srědkow na zakładze hospodarskich planow, wobzamknych wot Němskeho zwjazkoweho sejma, Krajneho sejma Braniborskeje a Sakskeho krajneho sejma.

Lětny abonement plaći 15 eurow.